



TEMA 6. L'ESTAT COM A SUBJECTE DE DRET INTERNACIONAL

1. L'Estat i els seus elements constitutius.
2. La sobirania de l'Estat i els seus corol·laris: igualtat, no-intervenció i immunitat sobirana.
3. La dinàmica de l'Estat.

L'ESTAT I ELS SEUS ELEMENTS CONSTITUTIUS

A. Aspectes generals

B. Elements constitutius de l'Estat

A. ASPECTES GENERALS

- L'Estat és una realitat complexa que pot examinar-se des de diverses perspectives: sociològica, política, jurídica.
 - Forma d'organització política sorgida amb les monarquies europees dels segles XV i XVI, l'aparició dels quals està històricament lligada al naixement del dret internacional.
 - Des del Tractat de Westfàlia, l'Estat sobirà és l'element fonamental de la societat internacional i el subjecte per excel·lència del Dret internacional
- **Definició doctrinal:** l'Estat és "una entitat dotada d'un territori, una població i un govern, que és sobirana i independent, en el sentit que no està subordinada a cap altre Estat o entitat, depenent directament del dret internacional".
- Qüestió de fet i no de dret: el principi d'eficàcia exerceix un paper important. El naixement dels Estats és un procés relativament constant que continua produint-se de diverses formes en el món actual: com a resultat d'una resolució d'una organització internacional; en virtut d'un acord internacional; com a resultat del desmembrament o dissolució d'un Estat, o com a resultat d'una sèrie de conflictes armats per l'exercici del dret d'autodeterminació dels pobles; o mitjançant la declaració unilateral d'independència secundada per les grans potències.
- Diversitat d'Estats, però tenen el mateix estatut jurídic en el dret internacional com a entitats dotades de sobirania i definides pel principi d'igualtat sobirana.

- Matèria primordial del dret internacional i ocupa un lloc central en aquest ordenament, ja que és l'eix de la major part del dret internacional.
 - Concepció primitiva: únic subjecte. Excessivament dogmàtica i estreta.
 - La realitat de hui: L'Estat no és l'únic subjecte del Dret Internacional. En el món actual, al costat dels Estats, subjectes primaris del Dret internacional, coexisteixen altres subjectes establits, que podríem dir "secundaris" (creats pels propis Estats) les organitzacions internacionals, amb problemes específics.

B. ELEMENTS CONSTITUTIUS

- Per al dret internacional, l'existència d'un Estat resulta de la concurrència de tres elements constitutius: territori, població i organització polític-jurídica.
 - Exemple: El Tribunal Arbitral Mixt germànic-polonès ja va declarar en la seua Sentència d'1 d'agost de 1929: *“perquè un Estat existisca, requereix com a indispensables un territori, una col·lectivitat humana i un poder públic exercit sobre aquesta col·lectivitat i aquest territori”*.
- El territori:
 - Entitat de base territorial (les OI no posseeixen territori): el territori constitueix el suport o base física sobre la qual s'assentisca la població i sobre la que exerceix la seua sobirania. La existencia és indiferent a les dimensions o configuració del territori (microestats).
 - Comprén:
 - Espai terrestre delimitat pels seus davanteres
 - Espais marins subjectes a la seua sobirania
 - Espai aeri nacional.
 - El territori està delimitat per fronteres, que han d'estar ben determinades i tindre una certa fermesa. La jurisprudència internacional ha assenyalat que per a l'existència d'un Estat "basta que el territori tinga la consistència adequada, encara que les seues fronteres no hagen sigut encara delimitades amb precisió, i que l'Estat exercisca actualment el seu poder públic independent sobre eixe territori".

- El territori de l'Estat és inviolable enfront de qualsevol acció exterior.
 - Carta de les Nacions Unides prohibició de l'ús o l'amenaça de l'ús de la força
 - Resolució 2625 (XXV) de 24 d'octubre de 1970. El territorio del Estado es inviolable frente a cualquier acción exterior.

➤ **Població**

- Definició: La comunitat humana establida en el territori de l'Estat i sobre la que aquest exerceix la seua autoritat. El número, la densitat, el caràcter homogeni o el caràcter sedentari o nòmada dels habitants de l'Estat són irrellevants en Dret Internacional.
 - *Exemple: Opinió consultiva de la CIJ de 1975 sobre el Sàhara Occidental.*
- Composició: Persones vinculades políticament a l'Estat pel nexa de la nacionalitat (els nacionals) però, en sentit ampli, inclou també als estrangers residents en el territori.

➤ **L'organització política i jurídica:**

- L'Estat ha de tindre una estructura governamental i administrativa que faça possible l'exercici efectiu de les funcions de l'Estat en l'ordre intern i internacional.
 - També ha de tindre un sistema jurídic capaç d'establir els drets i obligacions dels ciutadans i de garantir eficaçment l'exercici d'aquests drets i obligacions.
- La forma d'organització de l'Estat (unitària, federal, autònoma, etc.) és irrellevant per al dret internacional, que reconeix el principi d'autoorganització de l'Estat.
 - Exemple: Opinió Consultiva de la CIJ de 1975, relativa al cas del Sàhara Occidental

- No obstant això, l'organització política i el seu exercici *ad intra i *ad extra han de ser eficaços i garantir el compliment de les funcions pròpies de l'Estat.
 - ❖ Art. 4 Carta de l'ONU: L'adhesió requereix un Estat "capaç de complir" les obligacions establides en la Carta.
 - ❖ Doctrina: autoritat en el seu territori i sobre la població de l'Estat;
 - que el govern ha de garantir:
 - ✓ els mecanismes orgànics necessaris per a mantindre relacions amb altres Estats i amb els altres subjectes de l'ordre internacional
 - ✓ els òrgans necessaris per a exercir les funcions legislativa, executiva i judicial,
 - ✓ per a garantir el control de la seua economia, la seguretat nacional i altres serveis públics.
 - ✓ capaç de garantir l'estabilitat de les relacions internacionals enfront dels altres Estats.
- Tradicionalment, l'estatus polític del govern era indiferent al dret internacional: Resolució 2625 (XXV) de 1970: dret a triar lliurement la forma de govern com a element essencial del principi d'igualtat sobirana i de no intervenció en els assumptes interns.
- Hui, el consens universal sobre la protecció dels drets humans, la democràcia política i l'Estat de Dret: canvia, però encara no es pot afirmar que el caràcter democràtic del govern siga una condició per a l'existència de l'Estat.

LA SOBIRANIA DE L'ESTAT I
ELS SEUS COROL·LARIS:
IGUALTAT, NO
INTERVENCIÓ I
IMMUNITAT SOBIRANA

- A. Aspectes generals
- B. Contingut de la sobirania

A. ASPECTES GENERALS

- L'estatut internacional de l'Estat està marcat pel reconeixement de la seua sobirania, que és un principi constitucional de l'ordenament jurídic.
- Definició: és l'atribut característic i exclusiu de l'Estat.
 - En l'esfera interna: autoritat suprema (*summa potestas*) i completa (*plenitudo potestatis*).
 - En el pla internacional: absència de subjecció a un poder superior al del propi Estat i equival a independència. Implica la competència exclusiva per a l'exercici de l'autoritat sobre un territori determinat a exclusió de qualsevol altre Estat.
- Contingut: implica una àmplia esfera de poders (competències de l'Estat) que pot exercir de manera independent i autònoma, i deures:
 - Competències exclusives per a l'exercici dels poders legislatiu, executiu i jurisdiccional en l'àmbit intern.
 - Sobirania permanent sobre els recursos i riqueses naturals i sobre les activitats econòmiques desenvolupades en el seu territori. Resolució 1803 (XVII) de la *AG, de 14 de desembre de 1962.
 - Poders sobirans per a decidir lliurement sobre la seua acció exterior, sense més limitacions que les establides pel dret internacional.
 - Deure: la necessitat de respectar la sobirania dels altres Estats i els requisits introduïts a aquest efecte pel Dret internacional.

B. CONTINGUT DE LA SOBIRANIA: LES COMPETÈNCIES DE L'ESTAT

B. 1. NATURALESA I ABAST DE LES COMPETÈNCIES ESTATALS

- Poders de l'Estat: a nivell nacional i internacional.
 - En la seua dimensió interna: poder de legislar per al conjunt del seu territori, exercici de la competència jurisdiccional pels seus tribunals de justícia i monopoli del poder coercitiu dins del seu territori.
 - En la seua dimensió exterior: llibertat per a conduir les seues relacions internacionals de manera independent i sense estar sotmés a altres requisits que els derivats del propi Dret internacional.
- Competències de l'Estat:
 - caràcter originari o inherent (sobirania), que constitueix un atribut essencial reconegut pel dret internacional.
 - Discrecionals: poden exercir-se lliurement sense interferència dels altres subjectes de dret internacional. Efectes:
 - Existència de competències que no han sigut regulades pel dret internacional i que, per tant, pertanyen a la jurisdicció interna: *domaine réservé* de l'Estat i "competències exclusives" (un poder de decisió autònom).
 - ❖ Art. 2.7 Carta de l'ONU
 - Inicialment ple: àmbit general i no estan restringits pel principi d'especialitat

B.2. LÍMITS A L'EXERCICI DE LES COMPETÈNCIES ESTATALS

- Els poders de l'Estat estan subjectes en el seu exercici a uns certs límits establits pel Dret internacional:
 - Cas PCIJ Lotus de 1927, les competències de l'Estat no poden exercir-se en el territori d'un altre Estat: "En aquest sentit, la jurisdicció és certament territorial; no pot ser exercida per un Estat fora del seu territori excepte en virtut d'una norma permissiva derivada del costum internacional o d'un conveni".
 - Limitat per les obligacions que s'han assumit lliurement respecte a assumptes específics: Cas Wimbledon del *PCIJ de 1923 "El dret a celebrar acords internacionals és un atribut de la sobirania de l'Estat".
 - Limitació de les denominades "competències regulades" (competències que, en virtut del Dret internacional, estan subjectes a una regulació restrictiva per a garantir la seua compatibilitat amb les competències d'altres Estats o amb els interessos col·lectius de la comunitat internacional).
 - Procés de reducció progressiva de les competències originals.
 - Organitzacions internacionals/evolució dels drets humans.

C. COROL·LARIS DE LA SOBIRANIA ESTATAL

C. 1. IGUALTAT SOBIRANA

- Principi fonamental del Dret internacional.
 - Article 2.1 de la Carta de les Nacions Unides.
 - Desenvolupat en la Resolució AG 2625 (XXV) 24 d'octubre de 1970: Tots els Estats gaudeixen d'igualtat sobirana. Tenen iguals drets i iguals deures i són membres de la comunitat internacional en peus d'igualtat, sense perjudici de les diferències d'ordre econòmic, social, polític o d'una altra índole.
- Comprén els següents elements:
 - Els Estats són jurídicament iguals;
 - Cada Estat gaudeix dels drets inherents a la plena sobirania;
 - Cada Estat té el deure de respectar la personalitat dels altres Estats;
 - La integritat territorial i la independència política d'un Estat són inviolables;
 - Cada Estat té dret a triar i aplicar lliurement el seu sistema polític, social, econòmic i cultural;
 - Cada Estat té el deure de complir plenament i de bona fe les seues obligacions internacionals i de viure en pau.
- Compatible amb unes certes derogacions de tractats que admeten disparitats de tracte a favor de determinats Estats:

- Privilegis concedits a alguns Estats en atorgar-los una posició preeminent en determinats àmbits (dret de "veto" dels membres permanents del Consell de Seguretat).
- Pràctiques de discriminació positiva a favor de determinats Estats que pateixen una situació estructural de desigualtat o vulnerabilitat.
 - Avantatges dels països en desenvolupament en el sistema de l'Organització Mundial del Comerç.
 - l'estatut especial dels Estats sense litoral o geogràficament desfavorits.
 - Principi de "responsabilitats comunes però diferenciades" en el Dret Internacional del Medi Ambient.

C.2. NO INTERVENCIÓ EN ASSUMPTES INTERNS

- El principi d'igualtat sobirana dels Estats implica l'obligació de no intervindre en assumptes de la jurisdicció interna d'altres Estats.
 - Sentència de la CIJ de 9 d'abril de 1949 Cas de l'Estret de Corfú
 - Proclamada per la Resolució AG 2131 (XX) 21 de desembre de 1965, "Declaració sobre la Inadmissibilitat de la Intervenció en els Assumptes Interns dels Estats i la Protecció de la seua Independència i Sobirania".
 - Contingut del principi especificat en la Resolució AG 2625 (XXV) 1970: Cap Estat o grup d'Estats té dret a intervindre directament o indirectament, siga com fora el motiu, en els assumptes interns o externs d'un altre Estat; la intervenció armada, qualsevol altra forma d'ingerència o amenaça contra la personalitat de l'Estat o els elements polítics, econòmics i culturals que el constitueixen, són violacions del dret internacional.

- Anàlisi de la Sentència de la CIJ de 27 de juny de 1986 relativa al cas de les activitats militars i paramilitars en i contra Nicaragua:
 - Principi de Dret internacional consuetudinari.
 - Aquest principi prohibeix a qualsevol Estat o grup d'Estats intervindre directament o indirectament en els assumptes interns d'un altre Estat.
 - matèries respecte de les quals el principi de sobirania dels Estats reconeix el seu dret a decidir lliurement.
- Últims temps: tendència a la introducció d'unes certes excepcions a la prohibició d'intervenció en els assumptes interns d'altres Estats
 - assistència, ingerència o "intervenció humanitària".
 - La "responsabilitat de protegir" (R2P) les poblacions quan l'Estat territorial no compleix degudament els seus deures sobre aquest tema: reafirmació de l'obligació dels Estats de ser responsables del benestar de les seues poblacions i d'ajudar les Nacions Unides a protegir les poblacions del genocidi, els crims de guerra, la neteja ètnica i els crims contra la humanitat.

C.3. IMMUNITAT SOBIRANA DE L'ESTAT

- Un Estat no pot ser sotmés contra la seua voluntat als poders judicial (immunitat de jurisdicció) o coercitiu (immunitat d'execució) d'un altre Estat sense el seu consentiment: *par inter pares no habet imperium*.

- Conjunt de normes consuetudinàries:
 - Teoria absoluta de la immunitat: els tribunals d'un Estat mai podrien exercir jurisdicció contra un Estat estranger sense el seu consentiment ni adoptar mesures d'execució contra ell.
 - Teoria relativa de la immunitat: Distingeix entre els actes de l'Estat realitzats en l'exercici dels seus poders sobirans (actes *iure imperii*-Immunitat de l'Estat) i els realitzats en el marc d'activitats civils i comercials (actes *iure gestionis*).
 - Aquesta relaxació comença a assenyalar-se també respecte a la immunitat d'execució de l'Estat estranger.
- CIJ: a favor de mantindre la immunitat de jurisdicció i execució de l'Estat estranger enfront de demandes civils presentades davant tribunals nacionals al·legant una violació de normes imperatives (*ius cogens*).
 - [Sentència de 3 de febrer de 2012 relativa a les immunitats jurisdiccionals dels Estats](#): "*Un Estat no queda privat d'immunitat pel mer fet de ser acusat de violacions greus del Dret internacional dels drets humans o del Dret internacional dels conflictes armats que puguin constituir crims de guerra o crims de lesa humanitat*".
- CDI: Convenció de les Nacions Unides sobre les immunitats jurisdiccionals dels Estats i dels seus béns, de 2 de desembre de 2004 (no en vigor, falten 8 ratificacions).

LA DINÀMICA DE L'ESTAT

- A. Consideracions generals
- B. Identitat i continuïtat de l'Estat
- C. Naiximent i reconeixement de nous Estats

A. CONSIDERACIONS GENERALS

- Els Estats són cossos socials sotmesos a una dinàmica històrica: canvis i modificacions ("transformacions de l'Estat") que poden afectar els diferents elements que el componen (població, territori i govern), i que interessen al Dret internacional quan afecten les seues relacions amb altres Estats.

B. IDENTITAT I CONTINUÏTAT DE L'ESTAT

- Principi general relatiu a les transformacions de l'Estat: principi de "identitat i continuïtat" de l'Estat: excepte en cas d'extinció total de l'Estat, l'entitat estatal continua sent idèntica per al Dret internacional malgrat les transformacions.
 - Aplicació en casos de revolucions (canvis en els règims governants).
- Justificació: no alteren l'estatut internacional de l'Estat ni afecten la persistència dels drets i obligacions establits pel Dret internacional.

C. NAIXEMENT I RECONeixEMENT DE NOUS ESTATS

- Sorgiment de nous Estats: emancipació colonial, desmembrament o escissió d'un altre Estat, unificació d'Estats, etc.
- Reacció d'altres membres de la comunitat internacional: reconeixement o no reconeixement del nou Estat.

(i) Concepte i modalitats del reconeixement

- Definició doctrinal (*Institut de Dret internacional*): acte lliure pel qual un o diversos Estats declaren l'existència en un territori determinat d'una societat humana políticament organitzada, independent de qualsevol altre Estat existent, capaç d'observar les prescripcions del dret internacional, i pel qual expressen en conseqüència la seua voluntat de considerar-la membre de la comunitat internacional.
- Modalitats:
 - Expressament, mitjançant una declaració específica i formal de reconeixement
 - Tàcita o implícitament, mitjançant altres actes que impliquen el reconeixement de l'Estat (qüestió complexa).
 - Casos de reconeixement (mal) anomenat "col·lectiu" o concertat: un grup d'Estats ha acordat la conducta a seguir respecte al reconeixement de nous Estats en cada cas (és més aviat un acte concertat adoptant criteris per al reconeixement, que després es materialitzarà mitjançant el reconeixement individual per cadascun dels Estats).

(ii) Caràcter discrecional del reconeixement

- És un acte lliure perquè és competència discrecional de l'Estat, amb total independència i basat en criteris d'oportunitat.
 - Naturalesa política.
 - Evolució del Dret Internacional: limitar la discrecionalitat en matèria de reconeixement.

- Implicacions de principi que prohibeixen el recurs a l'amenaça o a l'ús de la força contra la integritat territorial o la independència política de qualsevol Estat, o en qualsevol forma incompatible amb els propòsits de les Nacions Unides.
Ej: *Declaració, el 15 de novembre de 1983, de la comunitat turca de la part nord de Xipre com a Estat independent amb el nom de "República Turca del Nord de Xipre" (TRNCNK).*

(iii) Caràcter declaratiu del reconeixement

- El reconeixement no té valor constitutiu (no crea l'Estat que es reconeix) sinó merament declaratiu, ja que es limita a afirmar que l'Estat existeix.
 - L'existència de l'Estat es regeix pel principi d'efectivitat, precedeix al reconeixement i no depèn d'ell.
 - L'Estat existeix quan un govern exerceix la seua autoritat sobre un territori i una població determinats, independentment del seu reconeixement o no reconeixement per altres Estats.
 - El reconeixement no crea l'Estat reconegut, sinó que simplement expressa l'acceptació de la seua existència per part de l'Estat que el reconeix.
- No obstant això, els efectes del reconeixement no són intranscendents.

C.4. TRANSFORMACIONS POLÍTIQUES: RECONeixIMENT DE GOVERNAMENTS

- Regla general: els canvis en el règim de govern no afecten l'estatut internacional de l'Estat.
 - No obstant això, en els casos en què es produeix un canvi revolucionari en l'estructura de poder dins d'un Estat, sovint es planteja en la pràctica la qüestió del "reconeixement dels governs".
 - Els tercers Estats són lliures de decidir si reconeixen al govern de facto.
- En la pràctica internacional s'ha intentat sotmetre aquest procés a criteris o directrius predeterminats:
 - criteris de "legitimitat".
 - teoria de la "eficàcia".
 - "Doctrina Estrada": manteniment o retirada, segons convinga a l'Estat, dels agents diplomàtics.

C.5. TRANSFORMACIONS TERRITORIALS: SUCCESSIÓ D'ESTATS

- Canvis en el territori: problemes específics de "successió d'Estats". Complexitat de les situacions per diversitat de casos (l'aparició de nous Estats a conseqüència de l'emancipació de països colonials, la fusió de dos Estats preexistents la divisió d'un Estat en dos Estats, el desmembrament d'un Estat, la segregació d'una part del territori d'un Estat).

- Definició: substitució d'un Estat (Estat predecessor) per un altre (Estat successor) en la responsabilitat de les relacions internacionals d'un territori. Qüestions relatives a:
 - els tractats celebrats per l'Estat predecessor respecte al territori succeït;
 - els béns, arxius i deutes de l'Estat predecessor;
 - la pertinença de l'Estat predecessor a organitzacions internacionals;
 - la nacionalitat de la població de l'Estat predecessor;
 - la propietat privada afectada per la successió, etc.
- Alguns assumptes: codificació internacional:
 - la successió d'Estats respecte dels tractats de 1978: principis de tabula rasa (nous Estats) i de continuïtat dels tractats (altres casos).
 - la successió d'Estats en matèria de béns, arxius i deutes de 1983 (casuística).
 - Projecte d'articles de la CDI sobre la nacionalitat de les persones físiques en relació amb la successió d'Estats.
- En general: Problemes resolts mitjançant acords especials entre l'Estat predecessor i l'Estat successor.